

Список використаних джерел

1. Організована злочинність в Україні та країнах Європи : посібник / за заг. ред. О. М. Джужі. – Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 248 с.
2. Лунеев В. В. Преступность XX века: мировые, региональные и российские тенденции / В. В. Лунеев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Волтерс Клувер, 2005. – 912 с.
3. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3341-12>. – Назва з екрана.
4. Литвак О. М. Держава і злочинність : монографія / О. М. Литвак. – Київ : Атіка, 2004. – 303 с.
5. Тичина Д. М. Основні напрями запобігання транснаціональній організованій злочинності в Україні / Д. М. Тичина // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2012. – № 1. – С. 109–118.

Ткаченко С. О. – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальних та економічних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ларіна Т. Ф. – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри соціальних та економічних дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Тіньову економіку в Україні не слід вважати атрибутом незалежності та переходу до соціально орієнтованої ринкової економіки. У радянський період це явище було невід'ємною складовою всіх етапів розвитку нашої держави. Так, у 1960-х роках на рівні СРСР загалом річна вартість нелегально виготовлених товарів і послуг становила близько п'яти мільярдів рублів (3,4 % від офіційного ВВП), а на початок 1990-х років сягнула 90 млрд рублів (20 % від офіційного ВВП).

Наприкінці 70-х років XX століття частка доходів від тіньової діяльності в Україні становила 40 % (за умов 30 % у середньому по СРСР) [1].

За дев'ять місяців 2016 року, згідно з даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, обсяг тіньової економіки становив у 35 % [2]. Мотивація тіньової економіки радянської та сучасної України незмінна – прагнення до високих доходів. Водночас значно різняться фактори поширення тіньових відносин. Радянська дійсність характеризувалася тотальною монополізацією виробництва на основі державної власності. Отже, здавалося, що усунення тотального одержавлення відкриє можливості для реалізації економічних інтересів, сприяючи скороченню тіньового сектору, оскільки буде усунуто інституціональні засади тінізації господарської діяльності. Однак починаючи з 1991 року обсяг тіньової економіки зростає, сягаючи 1997 року максимального значення – 65,8 % від офіційного ВВП [3].

Генеza системи інститутів ринкового типу на тлі низького утворювального потенціалу державного апарату управління перетворилася на процес гіпертрофованого зростання питомої ваги неформальних норм. Тіньову економіку перехідного періоду характеризують як приховану суспільну угоду, за якої недостатня ефективність заходів макроекономічної політики компенсується послабленням вимог до їх виконання [4, с. 46]. Учені-економісти, що присвятили праці інституціональному аналізу в Україні, зокрема О. Яременко, вважають тіньову економіку складовою особливих «передінституціональних форм» [3, с. 137–145], наголошуючи на необхідності подолання інституціональної незабезпеченості шляхом формування й закріплення інститутів цивілізованої ринкової економіки.

Вивчення поведінки суб'єктів господарювання в Україні засвідчує, що тіньові схеми взаємодії міцно закріпились у свідомості громадян. Така ситуація в комплексі зі стійким небажанням з боку державних органів управління розширювати сферу дії легітимних норм, сприяти процесам ефективного розподілу ресурсів зумовила перетворення тіньової економіки на стійкий інститут. Про інституціоналізацію тіньової економіки в Україні засвідчують такі її риси:

– зрощення владних структур із тіньовими. Політика перетворилась на сферу високоприбуткового бізнесу, а місце у владній ієрархії слугує аналогом капіталу, оскільки дає змогу отримувати високий дохід. Зокрема, цим зумовлено ситуацію, коли приймають значну кількість законів (так, у звіті Міністерства економічного розвитку і торгівлі України шість сторінок присвячено переліку законодавчих актів, спрямованих на поліпшення бізнес-клімату), покликаних сприяти детінізації економіки, які на практиці не розв'язують проблеми, слугуючи виключно інструментом для покарання тих, хто виявився «незручним» для влади;

– установа економічно необґрунтованих пільгових умов функціонування окремих суб'єктів господарювання. Така практика спотворює базовий інститут рівності всіх перед законом, створюючи передумови для отримання політичної ренти;

– специфічне нормативно-правове поле, яке слугує підґрунтям для розроблення та функціонування високодохідних тіньових схем;

– систематичне використання державного майна для отримання неофіційного приватного доходу;

– відсутність чіткої межі між офіційною та тіньовою діяльністю.

Список використаних джерел

1. Катасонов В. Ю. Теневая экономика в СССР: с чего все началось [Електронний ресурс] / В. Ю. Катасонов. – Режим доступа: <http://www.km.ru/economics/2014/02/03/istoriya-sssr/731316-tenevaya-ekonomika-v-sssr-s-chego-vse-nachalos>. – Загл. с экрана.

2. Рівень тіньової економіки знизився до 35 % від ВВП [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : [сайт]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=dc0d7cd5-ad6a-42ff-963a-e0d45ee23888&title=RivenTinovoiEkonomikiZnizivsiaDo35-VidVvp>. – Назва з екрана.

3. Тіньова економіка [Електронний ресурс] // Бібліотека економіста. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/63/4518.html>. – Назва з екрана.

4. Петрова К. Я. Роль передінституціональних форм в умовах ринкової трансформації / К. Я. Петрова, Н. В. Дзюба, Т. Ф. Ларіна // Науковий потенціал світу – 2004 : матеріали першої Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2004. – 84 с.

Томма Р. П. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри економічної безпеки навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

ВПЛИВ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦТВА

Вплив тіньового сектору не можна розглядати суто як негативний, оскільки сам по собі феномен тіньової економіки є багатограним явищем. Тіньова економіка, що активізується, створює додаткові можливості для зайнятості, причому не лише тіньової, оскільки цей сектор потребує продуктивних товарів легального сектору, а тіньові доходи використовують для придбання в легальному секторі споживчих товарів. Збільшення пропозиції праці на офіційних ринках значною мірою поглинає неофіційний сектор. Таким чином, з одного боку, ідеться про розв'язання проблеми працевлаштування, а з іншого – наслідком нелегальної зайнятості є витіснення зі сфери суспільно корисної праці легальних працівників, що призводить до підриву трудового потенціалу під впливом понаднормового робочого дня.

Вплив на інвестиційно-інноваційні процеси – один із найбільш значущих результатів позначення тіньової економічної діяльності на економічному розвитку. У галузях тіньової економіки також з'являються інновації, що підвищують суспільний добробут, хоча, звісно, навряд чи тут можна сподіватися на будь-які сенсаційні техніко-організаційні досягнення. На думку сучасних науковців, можна припустити, що рівень продуктивності праці в тіньовому секторі не